

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Рецензент: проф. д-р Марияна Върбанова Божинова, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, научна специалност „Икономика и управление“

Автор на дисертационния труд: Ивайло Цветанов Петков, редовен докторант към катедра „Икономика и управление на туризма“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Тема на дисертационния труд: „Повишаване конкурентоспособността на туристическа дестинация“

Представеният за оценка дисертационен труд е предназначен за обсъждане от Научно жури, определено със Заповед № 1268/18.12.2017 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на Ивайло Петков на тема “Повишаване конкурентоспособността на туристическа дестинация” представлява стройно, логическо и задълбочено изследване, което се състои от **173 стандартни страници** основен текст, подкрепени с графичен, табличен и обработен по подходящ начин емпиричен материал.

Дисертацията се отличава с *класическа и балансирана структура*, съставена от увод, три глави, заключение, списък на използваната литература и 14 броя приложения. Представена е и декларация за оригиналност и достоверност. Изследването е нагледно илюстрирано посредством 35 таблици и 25 фигури.

Във връзка с разработването на отделните проблеми, докторантът е проучил значителна по обем научна литература, списъкът на която обхваща 107 заглавия, от които 68 на кирилица и 39 на латиница. Това свидетелства за задълбочената информираност на автора относно изследванията на конкретния разискван проблем, както от български, така и от чуждестранни автори.

Основната цел на дисертационния труд е посредством обобщаване и систематизиране на съществуващите теоретични постановки и изграждане на методика, да се изследва конкурентоспособността на равнище туристически район и да се формулират научнообосновани начини за нейното повишаване. За постигане на целта са дефинирани 7 научни задачи, които кореспондират с поставената цел на изследването. Считам, че докт. Ивайло Петков ясно и аргументирано постига основната си изследователска цел и решава поставените изследователски задачи. На тази база той доказва и основната си *изследователска*

теза – "...вследствие въздействието върху определени параметри, сфери, стълбове, обосноваващи конкурентоспособността, се формират конкурентни предимства и е възможно да се повиши конкурентоспособността на туристическата дестинация." Докторантът правилно е формулирал 3 основни твърдения /подтези/ за доказване на тезата, а именно: *подтеза 1*. Подобряването на основните критерии и показатели, характеризиращи конкурентоспособността на дестинацията, може да се постигне чрез въздействие върху факторите, които я обуславят; *подтеза 2*. Значим фактор за успех в туристическата индустрия са човешките ресурси. Обучението им и тяхната квалификация са пряк път за постигане на конкурентно предимство и повишаване конкурентоспособността на туристическата дестинация; *подтеза 3*. Моделирането на определени функции в управлението отразява промените в организацията на туристическите предприятия. Подобряването на връзката с потребителите повишава равнището на удовлетворение от туристическите услуги и следователно повишава конкурентоспособността.

Базирайки се на изведените теза и подтези, докт. Ивайло Петков дефинира антитезата в дисертационния труд, която намирам за логична: "След като въздействаме само върху критериите и показателите, определящи конкурентните предимства, това не е условие за повишаването на конкурентоспособността на дестинацията."

Обект на изследване са туристическите дестинации на мезоравнище и спецификата им от гледна точка на специализацията им.

Предмет на изследването е конкурентоспособността на туристическия продукт на дестинацията на мезоравнище чрез разработване на модел.

При разработването на дисертационния труд е използван набор от научноизследователски *подходи и методи*, като: системен, теоретичен, емпиричен, интердисциплинарен, пространствен, хронологичен, индукция и дедукция, анализ и синтез, сравнителен метод, експертен метод, бенчмаркинг, статистически методи – структурен и динамичен статистически анализ, анкетен метод и др. Методите за изследване са подходящо подбрани и приложени.

Като цяло, правилно са маркирани някои ограничителни условия на изследването. Използваните литературни източници добросъвестно са посочени.

В обобщение, *разработката съответства на изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.*

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Преценката ми като рецензент е, че *темата* на дисертационния труд се отличава с безспорна актуалност, практическа значимост и дисертабилност. Тя се обуславя от факта, че конкурентоспособността на туристическата дестинация е от изключителна важност за успешното и устойчиво развитие на туристическия сектор във всяка държава, а оттам и за нейната икономика. Това е валидно с особена сила за икономиките на държавите, разполагащи с достатъчно природни и антропогенни ресурси за развитието на туризма, каквато е България. Дисертационният труд анализира конкурентоспособността на туристическата дестинация на мезоравнище – туристическите райони Дунав и Тракия,

фокусирайки се върху разкриването на възможности за повишаване на тяхната конкурентоспособност.

Научното изследване на материята е от съществена важност както за теорията, така и особено за туристическия бизнес. Авторът успява да обхване спецификата и проблемите на конкурентоспособността на туристическите райони Дунав и Тракия, като обвързва това с процесите на адаптация и осигуряване конкурентни предимства на туристическите продукти на изследваните туристически райони.

Трябва да се подчертае, че за разработването на избраната тема са необходими задълбочена теоретична подготовка и добри аналитични способности.

В дисертационния си труд авторът демонстрира умения за умело боравене с научни понятия, стремеж към критичен анализ на научни съждения и придържане към научен стил на изложението.

Структурирането и съдържанието на изследването е логично и последователно. Авторът демонстрира умения да систематизира, анализира и обобщава значителен обем идеен и фактически материал за целите на своето изследване.

Така построено, изложението отговаря на основните качествени изисквания за неговото оценяване: оригиналност на изследването; висока степен на проникване в дълбочината и същността на проблема; методическа издръжаност и стилово умение на автора за постигане на целта на изследването, чрез прилагане на подходящи аналитични инструменти и изразни средства.

Първа глава /с. 10-54/ има теоретичен и постановъчен характер, което приемам за правилно. Тя е основа за направеното изследване в следващите глави на дисертацията. Тази глава е структурирана от три параграфа, в които последователно се изясняват: същностната характеристика на туристическата дестинация; съдържанието на нейния продукт; особеностите на конкурентоспособността на туристическата дестинация. Направен е богат литературен обзор на становищата на редица чуждестранни и български автори за същността на туристическата дестинация и нейната конкурентоспособност. Въз основа на характеризирането на туристическите райони Дунав и Тракия, са разкрити ресурсите и потенциалът за развитие на туризъм, чийто акцент е културният туризъм.

Втора глава /с. 55-114/ е посветена на методологическите аспекти при изследване конкурентоспособността на туристическата дестинация. Тя представя докторанта в силна светлина. В структурно отношение главата е разделена на четири части, като първата акцентира върху традиционните и съвременните модели за изследване конкурентоспособността на туристическата дестинация, втората систематизира количествените и качествените критерии и показатели за анализ и оценка на конкурентоспособността на районите Дунав и Тракия, третата разглежда методите за анализ и оценка на конкурентоспособността на изследваните туристически райони, а четвъртата част е насочена към адаптиране на модел за анализ и оценка на конкурентоспособността на посочените туристически райони. Приемам за определящи в тази глава втората и четвъртата част. Във втората част е извършено идентифициране, групиране и анализиране на критериите, подкритериите и показателите за оценка конкурентоспособността на

туристическата дестинация, базирайки се на разработката на С. Маринов, като се открояват задълбочените познания на докторанта за тях. Това допринася за изграждането, в четвъртата част, на обоснован адаптиран модел за анализ и оценка на конкурентоспособността на районите Дунав и Тракия, който се състои от три блока. Първият блок включва дефинирането на научноизследователския проблем и определянето на конкурентите, вторият се базира на анализ на външната и вътрешната среда на районите Дунав и Тракия, а третият извежда количествена и качествена оценка по критериите и показателите за конкурентоспособност.

Трета глава /с.115-162/ има изцяло практико-приложен характер. Тя започва с анализ и оценка на конкурентоспособността на районите Дунав и Тракия за периода 2012-2016 г. Параграф втори е фокусиран върху сравнителния анализ и оценка на конкурентоспособността на изследваните туристически райони, като е представена радиална, сравнителна диаграма по 12-те критерия за конкурентоспособност на туристическите райони и е изчислена комплексна оценка за конкурентоспособност на всеки от двата района. На тази база, в последния параграф, са направени изводи и са изведени насоки и обосновани препоръки за повишаване конкурентоспособността на районите Дунав и Тракия. Докторантът успешно групира отправените препоръки, от една страна, към местната власт и организациите за управление на туристическите райони и от друга – към представителите на туристическия бизнес в съответните райони.

Положителна констатация е, че разглежданите проблеми във всяка глава на дисертационния труд са обобщени в изводи, които отразяват становището на докторанта.

Предложеният илюстративен материал е на необходимото равнище и подпомага по-задълбоченото вникване в дискутираната материя.

Използваният от докторанта стил, като цяло, отговаря на изискванията за написване на дисертационен труд.

Авторефератът отразява коректно основни моменти от цялостното съдържание на дисертационния труд. Изведените в автореферата научни и научно-приложни приноси отговарят на действителните приноси моменти в дисертационния труд и са лично дело на докторанта.

Публикациите по дисертацията са 4, от които 2 научни статии и 2 научни доклада. Всичките публикации са самостоятелни. Те отговарят на изискванията на Правилника за ПЗРАС в СА “Д. А. Ценов”, което е доказателство, че важни части от дисертационния труд са станали обществено достояние и са получили научна оценка.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Основните достойнства на дисертационния труд могат да се очертаят в следните насоки:

Първо, обогатяване на съществуващите знания по проблемите на конкурентоспособността на туристическата дестинация чрез задълбочено разглеждане, обобщаване, критичен анализ и нова насоченост на основни теоретични постановки /научен принос/.

Второ, извеждане на теоретичен модел за изследване конкурентоспособността на туристическа дестинация, включващ алгоритъм на

изследване и ситуационен анализ, въз основа на задълбочено теоретично проучване на съществуващите модели /научен принос/.

Трето, разработване на методика за анализ и оценка конкурентоспособността на туристическа дестинация, посредством конструиране на система от критерии и показатели, формиращи интегрална оценка за конкурентоспособност, приложима на мезоравнище – туристически район /научно-приложен принос/.

Четвърто, апробиране на предложения инструментариум, като е оценена и анализирана в сравнителен план конкурентоспособността на туристическия продукт на туристическите райони Дунав и Тракия /практико-приложен принос/.

Пето, на основата на анализа на резултатите от емпиричното изследване са очертани насоки и са формулирани обосновани препоръки за повишаване конкурентоспособността на изследваните райони, насочени към местната власт и организациите за управление на туристическите райони, от една страна, и към представителите на туристическия бизнес, от друга /научно-приложен принос/.

В *обобщение*, приносните моменти в дисертационния труд, според мен, са свързани с обогатяване на съществуващите знания, приложение на научните постижения в практиката и нейното усъвършенстване.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

По научната разработка бих могла да маркирам някои основни критични бележки, въпроси и препоръки към докторанта, а именно:

1. В дисертационния труд биха могли да се дискутират особеностите и различията между конкурентоспособността на туристическата дестинация на различните равнища – микро-, мезо- и макроравнище.
2. В някои части на труда се наблюдават излишни, дескриптивни абзаци, имащи косвено отношение към предмета на изследването /преди всичко в т.2 на първа глава и т. 1 на втора глава/. Същевременно са налице някои повторения в текста, например част от информацията за изследваните туристически райони и пр.
3. Открояват се някои стилкови и граматически грешки и неточности в текста /напр. “номенклатурата и асортимента на район Дунав и район Тракия – с. 145 и други/, а някои от препоръките за повишаване конкурентоспособността на изследваните райони са много общи и не са достатъчно аргументирани.
4. Дискутираният в дисертацията Модел на Световния икономически форум е измерител на факторите, които обуславят привлекателността на туристическата дестинация за туристите. Какви основни усилия са необходими за утвърждаване на конкурентните предимства на туристическата дестинация?
5. Какво е мнението на докторанта по отношение на формулираните от него препоръки за повишаване конкурентоспособността на туристическите райони Дунав и Тракия – релевантни ли са и за други туристически райони в България?

